

2002-06-25

Dnr 2001:112, 2002:1048

**Redovisning av uppdrag till Statens skolverk
avseende nationella insatser för kultur i skolan**

2002-06-25

Dnr 2001:112,
2002:1048**INNEHÅLLSFÖRTECKNING**

1. INLEDNING	3
2. UPPDRAG	3
3. UTGÅNGSPUNKTER	4
3.1 BAKGRUND	4
3.2 SKOLANS MÅLDOKUMENT	4
3.3 BEGREPPET KULTUR I SKOLAN	5
3.4 ANSVARET FÖR KULTUR I SKOLAN	7
4. MÅL FÖR SKOLVERKETS INSATSER FÖR KULTUR I SKOLAN	8
5. MÅLGRUPPER	8
6. FÖRVÄNTADE EFFEKTER	9
7. GENOMFÖRANDE	10
8. STIMULANS TILL NÄTVERKSBYGGE	11
8.1 NATIONELL NIVÅ - MYNDIGHETSSAMVERKAN	11
8.2 REGIONAL NIVÅ - SAMVERKAN MED HÖGSKOLOR	13
8.3 REGIONAL OCH LOKAL NIVÅ - LOKALA KULTURMÖTESPLATSER	13
9. KONFERENSER/SEMINARIER	16
9.1 INTERNA SEMINARIER.....	16
9.2 NATIONELLA OCH REGIONALA KONFERENSER.....	16
10. SÄRSKILD SATSNING PÅ FILM OCH MEDIA	18
10.1 BAKGRUND	18
10.2 FILM- OCH MEDIEPEDAGOGIK I SKOLAN - EN SEMINARIESERIE	18
10.3 STÖDMATERIAL ”FILM FÖR LUST OCH LÄRANDE”	19
10.4 SAMVERKAN MED SVENSKA FILMINSTITUTET	19
11. SÄRSKILD SATSNING PÅ KULTURARV OCH MUSEIPEDAGOGIK	20
11.1 KULTURARV	20
11.2 MUSEIPEDAGOGIK	20
12. KULTURFRÅGOR I MÅL- OCH STYRDOKUMENT	21
13. KULTURFÖNSTRET - IT SOM VERKTYG I ETT PEDAGOGISKT UTVECKLINGSARBETE	22
13.1 BAKGRUND, SYFTE, ORGANISATION	22
13.2 MÅLGRUPPER FÖR KULTURFÖNSTRET	23
13.3 KULTURFÖNSTRETS PLATS PÅ SKOLDATANÄTET	24
13.4 WEBBPLATSENS STRUKTUR.....	24
13.5 INFORMATION OCH MARKNADSFÖRING	25
13.6 UTVÄRDERING AV KULTURFÖNSTRET	26
14. KUNSKAPSINSAMLING	27

Dnr2001:112,
2002:1048

15. KUNSKAPSSPRIDNING	27
15.1 INFORMATIONSMATERIAL	27
15.2 SKOLVERKETS INFORMATIONSKANALER	27
15.3 KONFERENSER, SEMINARIER, MÄSSOR	28
15.4 INFORMATION I NORDISKA/EUROPEISKA SAMMANHANG	29
15.5 INFORMATION GENOM ANDRA KANALER	29
16. SAMMANFATTANDE KOMMENTARER.....	30
17. EKONOMISK REDOVISNING.....	32
BILAGOR:.....	34

Dnr2001:112,
2002:1048

1. Inledning

Rapporten *Redovisning av uppdrag till Statens skolverk avseende nationella insatser för kultur i skolan* är en sammanfattande redogörelse för de insatser som Skolverket genomfört med anledning av olika regeringsuppdrag kring kultur i skolan. Dessa insatser har rapporterats årligen till Utbildningsdepartementet. Förutom denna rapport har Kulturrådet i samråd med Skolverket utformat en rapport om dessa myndigheters samordning av gemensamma insatser. (*Redovisning av regeringsuppdrag till Statens kulturråd och Statens skolverk om samordning av insatser för att stödja utvecklingsarbetet med Kultur i skolan*, bilaga 1).¹

Uppdraget att stimulera arbetet med kultur i skolan har årligen rapporterats till regeringen av Skolverket respektive Kulturrådet var för sig. Det är inte möjligt att helt särskilja det uppdrag om samordning av insatser som Statens kulturråd och Skolverket fått och de uppdrag och insatser som de båda myndigheterna gjort var för sig. Även de gemensamma insatserna berörs i denna rapport men fokus ligger på de insatser som Skolverket genomfört som egen myndighet.

Underlaget till rapporten är handlingar som upprättats under projektiden, dokumentation av seminarier och konferenser, informationsmaterial, både i tryckt och elektronisk form, utvärderingsrapporter och annat material.

2. Uppdrag

Skolverket anmodades av regeringen att stimulera insatser för kultur i skolan inom ramen för det s.k. tio-punktsprogrammet för utveckling av skolan våren 1998.²

I regleringsbrevet för år 1999 uppdrog regeringen åt Skolverket och Statens kulturråd att samordna nationella insatser för att stärka och stimulera arbetet med kultur i skolan. "Arbetet skall bedrivas i nära samverkan med myndigheter, institutioner och organisationer inom utbildnings- och kulturområdet. Statens kulturråd skall gemensamt med Statens skolverk samordna detta arbete. Initiativ bör tas för att stimulera fortsatt utvecklingsarbete som fokuserar på det lokala utvecklingsarbetet

¹ Lämnas av Kulturrådet den 15 augusti 2002 enligt särskild överenskommelse med Utbildningsdepartementet.

² Regeringens ekonomiska proposition, våren 1998, Utbildningsutskottets betänkande 1998/99:UbU 11 Skolfrågor

Dnr2001:112,
2002:1048

i skolan. Statens kulturråd skall, i samråd med Statens skolverk, rapportera vidtagna åtgärder för att nå målet".³

Genom regeringsbeslut 1999-12-22 uppdrogs åt Skolverket och Kulturrådet att förbereda nationella symposier med syfte att vidareutveckla frågan om kultur i skolan. Senare anslogs medel till konferenser och andra insatser för att stärka samverkan mellan skola och kulturliv på olika nivåer.

I anslutning till uppdrag angående insatser för kultur i skolan har Skolverket fått i uppdrag att i samverkan med Svenska Filminstitutet verka för en samordning av insatser för att stärka arbetet med film och media i skolan. Skolverket har vidare fått i uppdrag att i samverkan med Statens Kulturråd och Växjö universitet utveckla arbetet med museipädagogik. Arbetet med genomförandet av dessa uppdrag berörs i denna rapport men datum för slutredovisning är här senast den sista mars 2003.

I regeringsuppdrag 2002-03-07 uppdrogs slutligen åt Skolverket att slutföra samt senast den 1 juli 2002 redovisa nationella insatser för att stimulera arbetet med kultur i skolan. Skolverkets förslag till fortsatta åtgärder skall redovisas till utbildningsdepartementet senast den 25 augusti 2002.

3. Utgångspunkter

3.1 Bakgrund

Skolverket och Kulturrådet har i det gemensamma arbetet utgått från skolans måldokument (läroplaner och kursplaner), de nationella kulturpolitiska målen från 1974 och FN:s konvention om Barnets rättigheter. En riktlinje för arbetet har också varit departementsskrivelsen "En strategi för kultur i skolan" (Ds 1998:58) som lämnades av kulturdepartementets arbetsgrupp för kultur i skolan 1998. Arbetsgruppen föreslog att arbetet med kultur i skolan skulle fokusera på främst tre områden: skolan som kulturmiljö, elevernas delaktighet och kultur som inslag i undervisningen. Arbetsgruppen förslag resulterade i uppdrag från regeringen till olika myndigheter och organisationer, bl.a. i det nämnda uppdraget till Skolverket och Kulturrådet om samordning av nationella insatser.

3.2 Skolans måldokument

De nuvarande läroplanerna vilar i princip på de riktlinjer som drogs upp av läroplanskommittén i Skola för bildning (SOU 1992:94). De läroplaner som fastställdes för det offentliga skolväsendet 1994 kompletterades senare med en läroplan som omfattade också förskolan och barnomsorgen (Lpfö 1998).

³ Regeringens uppdrag till myndigheter enligt regleringsbrev 1999

Dnr2001:112,
2002:1048

Arbetet med att utveckla kulturella uttrycksmedel som en del i lärandet hör till Skolverkets allmänna utvecklingsuppdrag i arbetet med att stärka skolans måluppfyllelse. Till grund för Skolverkets arbete ligger förskolans och skolans mål- och styrdokument. Läroplanerna vilar bl.a. på FN:s deklaration om Barnets rättigheter, där barnets rätt till yttrandefrihet och till ett rikt kulturliv är fastslagna. *”Skolan (inklusive förskolan) skall stimulera varje elev att bilda sig och att växa med sina uppgifter. I skolarbetet skall de intellektuella såväl som de praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna uppmärksammas. Eleverna skall få uppleva olika uttryck för kunskaper. De skall få pröva och utveckla olika uttrycksformer och uppleva känslor och stämningar. Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form skall vara inslag i skolans verksamhet. En harmonisk bildningsgång omfattar inslag av såväl manuellt som intellektuellt arbete, förmåga till eget skapande hör till det som eleverna skall tillägna sig”*.⁴

Kursplanerna för grundskolan lyfter fram att skapande verksamhet måste finnas i alla ämnen: *”Gemensamt för alla ämnen i grundskolan är att de skall förmedla glädje att skapa och lust att fortsätta lära”*.⁵

3.3 Begreppet Kultur i skolan

Skolverket genomför sitt uppdrag utifrån ett skolutvecklingsperspektiv. Det innebär att kultur ska ses som en integrerad del av elevens lärande och inte skiljas ut från skolans vardagliga verksamhet. Den ska förstärka skolans pedagogiska uppdrag och genomsyra den verksamhet som varje skola och förskola bedriver för att den ska kunna nå de mål som riksdagen har slagit fast. Kultur hör samman med arbetet med andra övergripande mål som att befästa samhällets värdegrund och att utveckla elevernas delaktighet, inflytande och ansvar. Kultur i skolan innebär att skapande verksamhet och estetiska läroprocesser är en naturlig del av skolans pedagogiska uppgift i syfte att öka möjligheterna att nå de övergripande målen. Eleverna ska få möta och använda konstnärliga och estetiska arbetsformer både för att tillägna sig kunskap och för att få uttrycka denna kunskap och själva vara skapande varelser. Att uttrycka sig konstnärligt är inte i motsatsställning till kunskapsinhämtande eller ämnesstudier.

Kultur i skolan innebär också att eleverna ska få bli delaktiga i kulturlivet och få uppleva många olika kulturyttringar. Det ska finnas lust och glädje i skolan inte bara för den pedagogiska nyttans skull utan för att det måste få finnas utrymme för glädje, skönhet och fantasi i vardagen och livet.

Det som kan skymma blicken för vad kultur i skolan kan innebära i vid bemärkelse kan, ironiskt nog, vara just ordet ”kultur”. I en undersökning som Skolverket låtit göra om hur lärare uppfattar begreppet ”kultur i skolan” visar det sig att få egentligen uppfattat kultur i betydelsen av att

⁴ Läroplan för grundskolan, Lpo 94

⁵ Reviderade kursplaner och betygskriterier för grundskolan 2000

Dnr2001:112,
2002:1048

det skulle vara en del av elevernas lärande process. Doktoranderna Ulla Lind och Kerstin Borhagen vid Lärarhögskolan i Stockholm, har på Skolverkets uppdrag gjort dels en empirisk studie av hur begreppet kultur uppfattas i praktiken (Borhagen), dels en diskursanalys av kulturbegreppet i aktuell forskning och i skolans mål- och styrdokument (Lind). De två studierna har sammanförts till den samlade rapporten "Perspektiv på kultur för Lust och Lärande", vilken har fått stor spridning både genom Kulturfönstret och på andra sätt. (Lind/Borhagen: *Perspektiv på Kultur för Lust och Lärande*, Skolverket 2000, bilaga 2).

Ordet "kultur" visar sig enligt Lind/Borhagen gärna föra tankarna till särskilda kulturaktiviteter. Skolan som arena för kulturlivet och eleverna som kulturkonsumenter är fortfarande en utbredd föreställning, även inom skolan, om vad kultur i skolan är. Borhagen visar att den gängse föreställningen bland lärare om kultur i skolan tycks vara att kultur enbart är till för att roa och ge variation i skolvardagen. Den pedagogiska motiveringen är att eleverna tar till sig kunskap bättre om de har en trevlig och varierad skolmiljö med olika kulturinslag. Om man däremot i stället för "kultur" använder begrepp som "skapande verksamhet" och "estetiska arbetsprocesser som en del av lärandet - estetiska lärprocesser" blir det lättare för lärare att anknyta till den övergripande pedagogiska verksamheten med skolans måluppfyllelse i fokus. De vill hellre tala om den pedagogiska processen och skapandet av en god lärmiljö i stället för kultur.

Begreppet kultur är svårhanterligt också på andra sätt. Skolan är inte längre smakfostrare som den var tidigare. De kulturella uttrycksformerna är så varierade och har så många olika källor att det inte skulle vara möjligt eller önskvärt för skolan att ange de "rätta" eller "goda" kulturformerna. En mängd kulturella uttryckssätt existerar bredvid varandra. Här finns nyskapande former bredvid mer traditionella uttrycksformer, rap bredvid poesi, filmen bredvid det skrivna ordet. Enligt de nya kursplanerna för grundskolan måste skolan vara öppen för många fler kulturformer och uttryckssätt än tidigare. Lärarna måste också ta in och förhålla sig till populärkulturen eftersom också den är en del av elevernas omvärld, liksom barns och ungas egen kultur måste få bli synlig.

Även i en annan betydelse har kulturbegreppet ändrats. Det finns inte någon enhetlig, nationell kultur. Elever från olika länder och från olika sociala, etniska och religiösa grupper har olika kulturbakgrunder som de bär med sig. I spåren av insikten om att människor från andra länder har en annan kulturbakgrund än infödda svenskar har man också insett att många olika kulturer i århundraden existerat bredvid varandra i Sverige. De nationella minoriteterna har blivit synliga.

Kultur i betydelsen skapande verksamhet och estetiska lärprocesser öppnar möjligheter för en mångfald av arbetsformer och breddar repertoaren för elevernas uttrycksmöjligheter. De får använda sig av olika kulturella medel i sitt dagliga arbete som musik, bildkonst, teater, drama, film, dans eller rytmik jämsides med att skriva och läsa. Också skol-

Dnr2001:112,
2002:1048

biblioteken är en kultursatsning inom skolans ram. *Hur* skapande verksamhet och estetiska lärprocesser sedan ingår i olika ämnen eller studieuppgifter måste få variera. Det är barnen eller eleverna som tillsammans med sina lärare utformar hur det ska gå till. De traditionella estetiska ämnena har ansvar för särskild kunskapsfördjupning och träning av färdigheter enligt sina respektive kursplaner, men för att skapande verksamhet och estetiska lärprocesser verkligen ska integreras i skolans arbete är det viktigt att pedagoger i alla ämnen blir delaktiga.

Det finns en rik flora av begrepp som används i diskussionen om kultur i skolan. Skolverket och Kulturrådet har enats om att använda sig av följande begrepp i arbetet med kultur i skolan:

- Skapande verksamhet och estetiska lärprocesser som en naturlig del i lärandet, integrerat i alla ämnen och i skolans vardagsarbete
- kultur som uttryck för kunskap, eget skapande och kunskap om konstnärliga och kulturella uttryck
- kultur i betydelsen att elever ska få uppleva olika kulturyttringar och bli delaktiga i samhällets kulturliv.

3.4 Ansvaret för kultur i skolan

Med definitionen av kultur i skolan som primärt en utbildningsfråga i stället för en kulturfråga blir det också följdriktigt att det är de som arbetar i förskola och skola (pedagoger och skolledare) som har ansvaret för kulturarbetet i skolan precis som de har ansvaret för att genomföra övrig pedagogisk verksamhet. *”Skolans verksamhet måste utvecklas så att den svarar mot uppställda mål. Huvudmannen har ett givet ansvar för att så sker. Den dagliga pedagogiska ledningen av skolan och lärarnas professionella ansvar är förutsättningar för att skolan utvecklas kvalitativt”*.⁶

Elevernas rätt att få bli delaktiga i samhällets kulturliv innebär att eleverna ska få möta kulturlivet genom sitt arbete i skolan. Detta möte ger goda möjligheter till samverkan mellan skola och kulturliv. Skolans mål står fortfarande i fokus och det är skolans personal som ansvarar för att eleverna når målen, men skolans personal kan hämta stöd och kompetens från kulturlivet utanför skolan. Det finns många goda exempel på hur detta kan ske. Förutsättningarna är olika från kommun till kommun och från skola till skola och därför blir de lokala lösningarna på hur samverkan kan ske mellan skola och kulturliv också olika. Stöd från kulturlivet kan t.ex. innebära kompetensförstärkningar så att kulturarbetare, drama-, dans-, mediapedagoger m.fl. anställs i skolan för längre eller kortare tid. Det kan också innebära samarbete med kulturinstitutioner som t.ex. arkiv, museer, teatrar, skolbioverksamhet eller fria kulturutövare. Det viktiga är att kultur i skolan inte utformas som ett avbrott i

⁶ Ur ”Skolans värdegrund och uppdrag”, Lpo 94

Dnr2001:112,
2002:1048

skolans pedagogiska verksamhet utan som ett led i skolans pedagogiska verksamhet.

4. Mål för Skolverkets insatser för kultur i skolan

Till grund för arbetet med regeringsuppdraget har en handlingsplan för de gemensamma insatserna för Kulturrådet och Skolverket fastställts. De långsiktiga målen för det gemensamma arbetet sammanfattades i *att varje elev efter avslutad utbildning i grund- och gymnasieskolan skall ha fått tillgång till estetiska arbetsprocesser som en del i lärandet och att varje elev skall ha fått möta och använda kulturformer i sitt vardagliga arbete i barnomsorg och skola och fått ta del av samhällets kulturutbud.*

För Skolverket har det varit angeläget att inlemma kulturuppdraget i Skolverkets övriga utvecklingsinsatser. Inom Skolverket har man lagt ner arbete på att länka samman olika delar inom verket som berörs av arbetet med kultur i skolan. De långsiktiga målen för Skolverkets arbete, som de uttrycktes i början av arbetet, har varit att

lokalt utvecklingsarbete med kultur i skolan främjas

skapande verksamhet och kulturella uttrycksformer blir ett erkänt inslag i den pedagogiska verksamheten inom barnomsorgen och skolan

skapande verksamhet blir synliggjort i kursplaner och andra måldokument

kunskapen fördjupas om hur kulturella uttrycksformer och skapande verksamhet kan användas som metod vid utvärdering av verksamheten i barnomsorg och skola

kriterier utarbetas för kultur som kvalitetsmått för barnomsorg och skola

inventering görs av forskning kring skapande verksamhet i barnomsorg och skola som en del av lärandet

idé- och stödmaterial utarbetas

IT används och utvecklas som verktyg för att stödja lärares kompetensutveckling och lokal skolutveckling (Kulturfönstret)

former för spridning av kunskaper och erfarenheter utvecklas.

Under arbetets gång har en del av ovanstående punkter förts samman.

5. Målgrupper

Uppdraget Kultur i skolan har från regeringens sida uttryckts som ett samverkansprojekt mellan myndigheter där samverkan skulle medföra en ökad samsyn och ett effektivt användande av resurser. Samverkan i sig var ett av syftena med uppdraget. Det gällde att sammanlänka olika synsätt och organisationsstrukturer. De egna myndigheternas personal har därför varit viktiga både som aktörer och målgrupper.

Dnr2001:112,
2002:1048

Stort fokus i den externa verksamheten har lagts på beslutsfattare och verksamhetsansvariga, både när det gäller den nationella och den lokala nivån.

Målgrupperna för både Skolverkets och Kulturrådets gemensamma arbete, liksom för Skolverkets eget arbete har varit:

På lokal nivå:

- * Skolledare, lärare och annan pedagogisk personal
- * Kulturpedagoger och andra yrkeskategorier med intresse för kultur i skolan.
- * Tjänstemän och beslutsfattare i kommunerna, både inom kultur- och skelsektorn

På regional nivå:

- * Högskolornas utbildningsansvariga
- * Regionala kulturkonsulenter (främst en av Kulturrådets målgrupper)

På nationell nivå:

- * Samarbetspartners utanför myndigheterna (t.ex. Utbildningsradion och lärarorganisationerna)
- * Tjänstemän inom den egna och angränsande myndigheter, samt organisationer

Skolverket har varit verksamt på alla nivåerna, genom de båda projekten *Stöd till lokalt utvecklingsarbete med kultur* (främst lokal och regional nivå) och *Kultur för Lust och Lärande* (främst regional och nationell nivå).

6. Förväntade effekter

De förväntningar som ställdes vid projekttidens början var att positionerna skulle flyttas fram när det gäller legitimiteten för arbetet med kultur i skolan i vid mening. För det gemensamma arbetet med Kulturrådet var förväntningarna att kunna etablera bestående nätverk och få till stånd samtal mellan olika aktörer inom utbildning och kulturliv, vilket i sin tur skulle öka både kunskaperna och beredskapen att samordna insatser.

De förväntade effekterna, med utgångspunkt från den gemensamma handlingsplanen, har varit

- * Att måldokument och handlingsplaner skulle skrivas så att den kulturella eller estetiska dimensionen i lärandet förstärks
- * Att kunskaper och erfarenheter finns tillgängliga för skolans personal
- * Att de centrala myndigheternas möjligheter är en resurs för skolan
- * Att nätverk och mötesplatser har kommit till stånd

Dnr2001:112,
2002:1048

* Att IT används som verktyg för information och kunskapspridning.

7. Genomförande

Skolverkets projekt "Kultur för Lust och Lärande" inom Avdelningen för kursplaner och nationell utveckling, senare inom Avdelningen för utvecklingsstöd, har haft det samlade ansvaret för regeringsuppdragen angående kultur i skolan. Arbetsuppgifterna har legat på den nationella och regionala nivån.

I ett tidigt skede uppdrogs åt ett särskilt projekt "Stöd till lokalt utvecklingsarbete med kultur i barnomsorg och skola" (projektledare Lena Olsson) inom Skolverkets avdelning för analys och stöd, att genom att hitta samverkansformer mellan skola och kulturliv initiera och stödja lokalt utvecklingsarbete på kommun- och skolnivå. Projektet har varit förankrat i Skolverkets enheter ute i landet. Arbetet beskrivs närmare i avsnitt 8.3. *Regional och lokal nivå - lokala kulturmötesplatser*.

Projektledarna från Skolverket (Margot Blom) och Kulturrådet (Anita Jonsson, senare Kerstin Olander) har haft ett nära samarbete. De har, med förankring i respektive myndighet, upprättat förslag till uppläggning av det gemensamma arbetet. Möten mellan generaldirektörerna har ägt rum ca en gång/år. En gemensam handlingsplan antogs i juni 2000.⁷

En "myndighetsgrupp", ett nätverk av myndigheter och organisationer på nationell nivå med uppdrag riktade mot skolan, har sammanträtt ca sex gånger per år.⁸

Regeringen avsatte 15 miljoner kronor under tre år (1999 - 2001) för insatser för att stärka nationella insatser för kultur i skolan. En beredningsgrupp tillsattes av utbildningsdepartementet för att fördela dessa medel. Skolverket har varit representerat i beredningsgruppen genom projektledaren för Kultur för Lust och Lärande.

Genomförandet av uppdraget har bestått i

* Att i samarbete med kulturrådet och andra myndigheter ta del av de olika myndigheternas uppdrag och förutsättningar att stödja kultur i skolan (diskutera mål- och styrdokument, olika organisatoriska och praktiska förutsättningar etc). Från Skolverket har man bl.a. presenterat och lett samtal kring läroplanerna, rektorsutbildningen, värdegrundsfrågorna samt om högskolornas regionala pedagogiska resurscentrum och hur Skolverket samarbetar med dessa.

* Att föra samtal internt och externt om kulturens roll i skolan. Projektet har samlat företrädare för Skolverkets fältenheter och tagit upp frågan vid

⁷ PM 2000-06-19 Kultur för Lust och Lärande - gemensam handlingsplan 2000-2001

⁸ I den s.k. myndighetsgruppen ingick (förutom Skolverket och Kulturrådet)

Riksarkivet, Riksantikvarieämbetet, Riksutställningar, Rikskonserter, Riksteatern, Högskoleverket, Svenska Filminstitutet, Svenska kommunförbundet, SMoK (Sveriges Musik- och kulturskoleförbund), Utbildningsradion, Skolledarförbundet, Lärarförbundet och Lärarnas Riksförbund.

Dnr2001:112,
2002:1048

enhetsmöten och avdelningsmöten. Projektet har t.ex. i samverkan med Historiska museet och Fogelströmska gymnasiet i Stockholm arrangerat en studiedag för Skolverksanställda om gymnasiets utställning "Noll Koll". Projektet har också deltagit vid träffar som anordnats av andra, t.ex. av Lärarförbundet och Utbildningsradion.

* Att genom att stödja nätverksbyggande mellan lärare, kulturpedagoger, skolledare, tjänstemän och politiker regionalt och lokalt stimulera till lokalt utvecklingsarbete i kommuner och skolor med syfte att stärka skapande verksamhet och estetiska lärprocesser.

* Att ta fram idé- och informationsmaterial. Separata foldrar och informationsmaterial om projektet Kultur för Lust och Lärande och om Kulturfönstret har tagits fram.

* Att planera och genomföra verksamheter och aktiviteter som konferenser och seminarier. Projektet har också deltagit i konferenser och seminarier som anordnats av andra aktörer, både inom och utanför Sverige.

* Att genomföra utvärderingar och egna undersökningar som den tidigare nämnda undersökningen *Perspektiv på Kultur för Lust och Lärande* samt *Nätverk - en organisation för skolutveckling?* (beskrivs i avsnitt 8.3). Utvärderingen av myndighetssamverkan har genomförts av Faugert&Co. Deras rapport *Kultur för Lust och Lärande. En utvärdering av Skolverkets och Kulturrådets samverkansprojekt* bifogas denna rapport (bilaga 3).

8. Stimulans till nätverksbygge

8.1 Nationell nivå - myndighetssamverkan

På den nationella nivån har stor energi lagts ner på nätverket mellan olika myndigheter, en satsning som genomförts tillsammans med Kulturrådet. Inriktningen har varit att informera varandra om respektive myndighets uppdrag och insatser och att samordna insatser för kultur i skolan.

Skolverket och Kulturrådet ville ta reda på dels om samverkan hade uppnåtts både mellan dessa myndigheter och med övriga centrala myndigheter och organisationer som deltog i myndighetssamverkan. Den tidigare nämnda utvärderingen av samverkan mellan myndigheter gick ut på dels att granska Skolverkets och Kulturrådets process, dels att granska arbetet med att etablera ett nätverk med myndigheter och organisationer på nationell nivå. Utvärderingen innefattade också om Skolverkets och Kulturrådets satsningar var kända av målgrupperna. Utvärderingen byggde på enkäter och intervjuer med deltagare i myndighetsgruppen och med beslutsfattare och verksamhetsansvariga på kommunal nivå.

På central nivå pekar utvärderarna på att det finns stora olikheter i uppfattningen av uppdraget och att det finns en risk för blockering om meningsskiljaktigheter, t.ex. betydelsen av olika grundläggande begrepp,

Dnr2001:112,
2002:1048

inte bearbetats. En fördjupad utveckling hindras därigenom. Enligt utvärderingen har det skett en betydande utveckling i arbetet, även om inte lika stort avtryck i målgrupperna funnits som förhoppningarna från samverkansprojektet var i början av arbetet. Utvärderarna menar att en samstämmighet bland deltagande myndigheter ändå rådde om att det är viktigt med samverkan och att den bör fortsätta. De anser sig också ha kunnat konstatera att förutsättningarna för att gemensamt driva frågor kring kultur i skolan har förbättrats genom att Skolverket och Kulturrådet arbetat tillsammans med regeringsuppdraget.

När det gäller de målgrupper på olika nivåer som satsningarna riktat sig till framträder enligt utvärderarna en diskrepans mellan å ena sidan de som gärna anammar nya arbetssätt och de som har en mer traditionell kunskapsyn där den estetiska arbetsprocessen inte ingår i lärandet.

I enkäter på kommunal nivå har såväl skol- som kultursektorn tillfrågats om hur de upplever samarbete mellan skola och kulturliv. Den främsta samarbetsformen uppges vara hjälp med distribution eller distribution av föreställningar för både barnomsorg och skola. Detta säger i sig en del om att kultur i skolan ofta uppfattas som distribution av kulturaktiviteter.

I frågan om vad som har störst betydelse i ett förändrings- och utvecklingsarbete anser skolsidan att ledarskap är viktigast medan kultursidan i stället lyfter fram betydelsen av nätverk, både formella och informella. Skolpolitiker, förvaltningschefer och skolledare uppger att de fått kännedom om Kultur för Lust och Lärande främst genom Skolverkets kanaler, medan motsvarande befattningshavare på kultursidan (inklusive skolledare för kulturskolor) uppger att de fått kännedom om satsningen genom foldern Kultur för Lust och Lärande och via Kulturrådets kanaler. Den svarsgrupp som bäst kände till satsningen var i båda kategorierna skolledare. Den sammanfattande bilden är att styrkedjan från myndigheter till kommun och skola, fungerar som det var tänkt. Det kan vara en tidsfråga, menar utvärderarna, att information ännu inte trängt ner genom alla lager.

Utvärderarna avslutar sin rapport:

”Kännedomen om varandras arbetssätt och världar har, enligt vår uppfattning, betytt tämligen mycket för förståelse och insikt om var bromsande krafter finns och hur dessa kan bearbetas. Även om det tycks som om en hel del sker på lokal och regional nivå tar det tid att förändra synsätt och verksamhet i kommuner och skolor. Därför finns det fortsatta arbetets utmaning i att skapa uthållighet och varaktighet kring att använda kultur och estetiska former som pedagogiskt verktyg”.

I anslutning till arbetsuppgifterna i Kultur för Lust och Lärande deltar Skolverket också i SMOK:s (Sveriges Musik- och Kulturskoleförbund) styrgrupp för Kreativ skola samt i AMS:s kulturarbetsdelegation. Skolverkets projektledare är också Skolverkets representant i Våldsskildringsrådet, som bl.a. har att verka för ökad mediekunskap i skolan.

Dnr2001:112,
2002:1048

8.2 Regional nivå - samverkan med högskolor

Skolverket har gjort en medveten satsning för att etablera nätverk på regional nivå mellan regionala pedagogiska utvecklingscentrum (RUC) och regionala resurscentrum för film och video. Denna satsning beskrivs närmare i avsnitt 10. Särskild satsning på film och media. Även i övrigt har ett samarbete med RUC eftersträvat. I en del fall där samarbetet redan kommit mycket långt som det mellan Malmö lärarhögskola och fältenheten i Lund har fortsatt samarbete stimulerats. I andra fall arbetar Skolverket vidare på att få goda kontakter med RUC.

I övrigt har samverkan skett med högskolor (inklusive de konstnärliga högskolorna) i myndighetssamverkan och i samband med att nationella och regionala konferenser har anordnats. Företrädare för universitet och högskolor har aktivt medverkat vid planering av konferenser och företrädare för dem har också ställt upp som föreläsare och seminarieledare och på det sättet bidragit till Skolverkets kunskapsuppbyggnad.

8.3 Regional och lokal nivå - lokala kulturmötesplatser

Skolverkets projekt *Stöd till lokalt utvecklingsarbete med kultur i barnomsorg och skola* har stimulerat nätverk på lokal nivå mellan kulturliv och skola i Simrishamn, Norberg och Mora kommuner. En beskrivning och utvärdering av arbetet, *Nätverk - en modell för skolutveckling*, av docent Inger M. Andersson vid Uppsala universitet finns med som bilaga 4.

Arbetet har genomförts av Skolverkets fältenheter i Lund och Uppsala under åren 1999 - 2001. Projektet har stöttat arbetet med mål, resultat och kvalité i barnomsorg, skola och kommun vad gäller Kultur för lust och lärande genom kulturmötesplatser i nämnda kommuner och genom experten doc. Inger M. Anderssons arbete med uppföljning och utvärdering av kommunernas arbete. I målsättningen har ingått att sammanställa erfarenheterna av arbetet med att stimulera och stärka processen för ett långsiktigt utvecklingsarbete med kultur i barnomsorg och skola, dels skriftligt och dels i form av ett seminarium.

Målgrupperna i projektet har varit arrangörer av kulturmötesplatser – politiker, förvaltningstjänstemän och skolpersonal, Skolverkets expertgrupper för dialogerna och berörda enheter inom Skolverket. Deltagare på kulturmötesplatserna har varit lärare, rektorer och annan pedagogisk personal samt kulturarbetare, politiker och förvaltningspersonal i kommunerna. Elever har också varit med på kulturmötesplatserna. Därutöver har företrädare för regionala instanser jämte företrädare för kulturinstitutioner och kulturarbetare funnits med.

Utvärderingen av Inger M Andersson har publicerats i den tidigare nämnda rapporten *Nätverk - en organisation för lokal skolutveckling?* En extern utvärdering av Skolverkets stöd till ett lokalt nätverksbyggande inom kulturområdet. Projektet *Stöd till lokalt utvecklingsarbete med*

Dnr2001:112,
2002:1048

kultur i barnomsorg och skola har i de lokala kulturmötesplatserna velat lyfta fram frågor som uppstått under arbetets gång och försökt visa på möjligheter att stödja ett vidgat språkbegrepp, kreativa lärprocesser och lärmiljöer i Skolverkets utvecklingsdialoger med kommunerna.

Frågor som lyfts är om dagens skola förbereder eleverna för det samhälle de ska leva och verka i under 2000-talet eller om den utbildar eleverna för det samhälle som fanns under 1900-talet? Hur har utbildningarna förändrats i relation till näringslivets förändring, t. ex av det faktum att upplevelseindustrin blir en allt viktigare industrigren? Vilken roll har de estetiska lärprocesserna? Finns ett vidgat språk- och kunskapsbegrepp i barnomsorg och skola? Möter våra elever allsidiga lärmiljöer och i vilken grad kännetecknas deras lärande av kreativa processer?

Kvalitetsarbetet har haft en central roll på mötesplatserna för att åstadkomma en långsiktig skolutveckling. Slutsatser från arbetet med lokala kulturmötesplatser är att en långsiktig utveckling kräver att frågorna formuleras och att analyser sker på alla nivåer i en kommun - i klassrummet såväl som i den politiska nämnden. En annan erfarenhet var att kvalitetsarbete måste fokuseras på ett specifikt innehåll med relevans för de professionella. Skolan har inte varit en uttalad dokumentations- eller skriftspråkskultur. Lärarna var ovana vid att dokumentera och hade ont om tid för att reflektera över processen. För dem var det därför nya krav som ställdes när de skulle dokumentera vad som hände och reflektera över hur elever lär och hur verksamheten kunde utvecklas.

Att utvärdera den skapande förmågan och företeelser och verksamheter som ingår i ett vidgat språkbegrepp ställer också särskilda krav. Detta lärande och dessa kunskaper ingår inte i den gamla traditionella skolkunskapen. Det handlar om att finna nya metoder och former för utvärdering och bedömning och på detta sätt flytta fram gränser och legitimerar ny kunskap. För många lärare är detta något nytt och det är en viktig fråga i Skolverkets arbete att kvalitetsarbetet börjar i klassrummet.

Kultur i skolan - kulturskolan/barnkulturcentrum

Både i Mora och Simrishamn är kulturskolan respektive kulturpedagogiskt centrum motorer i kommunernas kulturnätverk och har i detta en självklar roll då de riktar sin verksamhet mot skolan. Skolverkets uppdrag har gällt kultur i den ordinarie skolan. Den vanliga skolan tenderar dock att definiera bort den skapande verksamheten och överlåter gärna ansvaret att utveckla elevernas kreativa förmågor till kulturskolorna. Kulturskolor och barnkulturcentrum kan därför vara en resurs för den ordinarie verksamheten i barnomsorg och skola. De kan bedriva konsultativ verksamhet eller lånas in för vissa moment i undervisning. De kan också delta i kompetensutvecklingen av den ordinarie personalen.

Dnr2001:112,
2002:1048

Nätverksbygget

Andersson rubricerar sin rapport "Nätverk – en organisation för skol-utveckling?" När idén till mötesplatser kom upp handlade det mer om att finna ett sätt för spridning och kommunikation. Nätverk blev en metod för att sammanföra lokala och regionala kulturaktörer med politiker, förvaltnings- och skolpersonal i diskussioner med inslag av kompetensutveckling för ett långsiktigt arbete med kreativa lärprocesser i barnomsorg och skola.

Erfarenheter

Att ge stöd genom att skapa nätverk visade sig bli en billig satsning för Skolverket och nätverken fungerade också som stöd i processen för en mer långsiktig skolutveckling. Det har varit viktigt att kommunen och inte Skolverket äger nätverket och att det finns en "motor" med kompetens och engagemang att driva det. Projektledarnas aktiva deltagande i planering och genomförande har också varit av betydelse och dessutom givit Skolverket inblick i och kunskaper om de lokala och regionala förutsättningarna.

Genom Skolverkets utvecklingsdialoger finns ett sätt att bidra till att kommunerna skapar nätverk mellan skola och kulturaktörer för samarbete, stimulans, information och kompetensutveckling. Nätverk skapar också tillfällen för erfarenhetsutbyte och diskussion mellan olika personalgrupper inom barnomsorg och skola vilket är viktigt för att de stärkta ska kunna fortsätta ett utvecklingsarbete på den egna enheten.

Problem att tackla i samarbetet kan vara olikheter i andra myndigheters och institutioners skilda regionala indelningar och styrsystem. Vad gäller det senare verkar barnomsorg och skola i ett decentraliserat system medan kultursektorn t.ex. Staten Kulturråd fortfarande arbetar i en centralistisk tradition. Ofta betraktar också kulturaktörer skolan som en arena för publik till vilken de säljer arrangemang och föreställningar. Att vända på detta synsätt så att det är utbildningssidan som planerar och samarbetar med kulturaktörerna kräver en medvetenhet och också kompetensutveckling av personalen i barnomsorg och skola. Mycket är dock på gång inom t.ex. näringsliv och högskola. Utbildningsväsendet måste vara med i utvecklingen så att kommunerna ger eleverna det de behöver i det framtida samhället

Det finns medvetna och engagerade människor som arbetar med frågorna på alla nivåer. Samtidigt finns en tendens att definiera området som en särskild extrafil för några få, att estetik inte är kunskap och att kultur är trevligt men onyttigt.

Det finns ett behov att nå ut med budskapet, att det handlar om elevens personliga utveckling, om verktyg för att förstå och verka i kommunikationssamhället. Kultur är ett belastat ord som av många är liktydigt med finkultur. Frågorna kommer kanske istället att dyka upp under andra beteckningar såsom design, mediekunskap och ITiS

Dnr2001:112,
2002:1048

(informationsteknologi i skolan). Rätten till en bred repertoar av språkliga uttrycksmedel är en värdegrundsfråga.

9. Konferenser/seminarier

9.1 Interna seminarier

Projektet Kultur för Lust och Lärande har anordnat interna seminarier där olika teman inom området skapande verksamhet och estetiska läroprocesser belysts av forskare, lärarutbildare, praktiker och läroplansteoretiker. Avsikten har varit att vidga det egna kunnandet och att få en uppfattning om den diskussion som pågår på olika håll. Bl.a. har professor Lars Lindström vid Lärarhögskolan i Stockholm haft flera seminarier om värdering av barns arbete i bild. Professor John Harland från universitetet i York har haft ett seminarium om sin forskning från engelska skolor om verkningarna av estetiskt utövande från de första skolåren till gymnasienivå. Harland jämförde bland annat de olika estetiska områdenas verkningsgrader och överföringseffekter på andra ämnen.

Till ett antal seminarier har Kulturrådet och andra myndigheter och organisationer inbjudits. Genomgångar har gjorts av mål- och styrdokument, rektorsutbildningen, skolans värdegrund och andra frågor som är av grundläggande vikt för att man ska förstå skolans uppdrag och mål, ansvarsfördelningen mellan stat och kommun och mellan beslutsfattare och genomförare.

9.2 Nationella och regionala konferenser

Nationella och regionala konferenser har genomförts med ekonomiskt stöd från utbildningsdepartementets beredningsgrupp för Kultur i skolan. En utförlig beskrivning av konferenserna lämnas i rapporten Konferenser om Kultur för Lust och Lärande (bilaga 5). Konferenserna var ett led i arbetet med att föra ut samtalen kring kultur i skolan i olika forum och på olika nivåer. Ett syfte med konferenserna var också att ge arbetet med kultur i skolan legitimitet såväl i skolan som i kulturlivet.

Nationella konferenser

Kultur för Lust och Lärande Luleå november 2000

Konferensen innehöll föreläsningar och upplevelsebaserade seminarier som var goda exempel på samverkan mellan skola, kulturskola och kulturinstitutioner inom regionen. Kulturminister Marita Ulvskog inledde konferensen, där senare även generaldirektör Mats Ekholm deltog.

Kultur för Lust och Lärande, Örebro november 2000

Konferensen hade ett stort utbud av föreläsningar. Kulturminister Marita Ulvskog inledde konferensen. Örebro kommunstyrelse hade i skrift formulerat ett kulturpolitiskt program för skolan ”Från ord till handling”.

Dnr2001:112,
2002:1048*Lära, skapa, överskrida, Malmö juni 2001*

En konferens anordnades av Malmö högskola i samverkan med olika aktörer, däribland Skolverket och Kulturrådet, den 13 - 14 juni 2000 i Malmö. Syftet var att få ta del av erfarenheter från andra länder. Konferensen innehöll seminarier med reflektioner över dokumenterad estetisk praktik, samt föreläsningar som gav internationella perspektiv på arbetet med estetiska lärprocesser, kultur och skola. Från regeringen deltog dåvarande skolminister Ingegerd Wärnersson.

Att skapa och kunskapa i skolan - om kreativitet och estetiska lärprocesser, Stockholm mars 2002.

Konferensen arrangerades på Kulturhuset i Stockholm av Skolverket och Kulturrådet i samverkan med Högskoleverket och Pedagogkonventet. Den vände sig främst till lärarutbildare vid lärarhögskolor och konstnärliga högskolor. Till dag två inbjöds även lärarstuderande och lärare samt andra deltagare från skola och kulturliv på kommunal nivå. Syftet var att ge högskolorna möjlighet att presentera hur man lyfter fram estetiska arbetsprocesser i lärarutbildningarna.

Generaldirektörerna Mats Ekholm, Skolverket och Kristina Rennerstedt, Kulturrådet, inledde konferensen. De undertecknade ett avtal om gemensamma insatser för kultur i skolan. (Bilaga 8). Universitetskansler Sigbrit Franke avslutade konferensen med ett anförande om högskolans bildningsuppdrag.

Konferensdeltagarna inbjöds till föreläsningar och seminarier inom området estetiska lärprocesser. Seminarierna gav möjligheter till samtal om vilka krav man kan ställa på utbildningarnas innehåll utifrån riksdagsbesluten om den nya lärarutbildningen och målen i läroplanerna.

Regionala konferenser

Under åren 2000 till 2002 genomfördes ett antal regionala konferenser av Skolverket och Kulturrådet i samverkan med regionala och lokala aktörer. Syftet var att stimulera uppbyggnad av nätverk och kontakter mellan skola, högskola och kulturliv för idéutbyte och kommunikation. Målgrupper var beslutsfattare, verksamhetsansvariga och verksamma på lokal och regional nivå.

Kultur för Lust och Lärande - nya vägar till måluppfyllelse, Visby oktober 2001

En regional konferens genomfördes i Visby i samverkan med Gotlands kommun, som samtidigt höll en idémässa om kreativitet och lust i skolarbetet. Seminarier med utrymme för idé- och erfarenhetsutbyte anordnades. Förutom föreläsningar visade konferensen upp lärande exempel från verksamheten där barn och ungdomar deltog.

Kultur för Lust och Lärande, Karlstad januari 2002

Konferensen Kultur för Lust och lärande i Karlstad var avsedd som en avstamp för ett fortsatt arbete i hela regionen med Kultur för Lust och

Dnr2001:112,
2002:1048

Lärande. Konferensen arrangerades i samverkan med Karlstad kommun och region Värmland. Mats Ekholm deltog som föreläsare.

Dialogkonferensen Kultur för Lust och Lärande, Stockholm februari 2002

Den sista regionala konferensen i kulturprojektets regi hölls i Stockholm med de fyra kommuner i Stockholms län som är involverade i Skolverkets landsomfattande satsning på utvecklingsdialoger med kommunerna.

Konferensen visade goda exempel från skolor om samverkan mellan skola och kulturliv. Som en uppföljning planeras lokala konferenser äga rum hösten 2002 med workshops och föreläsningar.

Konferenserna finns dokumenterade med program och större föreläsningar på Kulturfönstret.⁹ Bl.a. har professor Mikael Alexandersson bidragit med föreläsningar kring estetiska lärprocesser och att skapa och kunskapa i skolan vid många av konferenserna.

10. Särskild satsning på film och media

10.1 Bakgrund

Skolverkets projekt Kultur för Lust och Lärande har som en del i arbetet följt upp tidigare utvecklingssatsningar inom Skolverket. Det gäller framför allt området film och media som redan i Skolverkets förstudie om kultur i skolan 1996 pekades ut som ett försummat område inom skolutveckling. I projektet Skola i utveckling (1996 - 1998) var Bild och media ett av sju prioriterade utvecklingsområden. I många av de totalt 40 inblandade skolorna i projektet Bild och media stod film och filmskapande i centrum. Det var tydligt att skolornas beredskap att arbeta med film i skolan, både som kunskapsområde och som uttrycksform, var mycket skiftande och oftast mycket låg.

Projektet deltog aktivt i kursplanarbetet för grundskolan i syfte att lyfta fram film och media tydligare i de nya kursplanerna. Skolverket föreslog i de reviderade kursplanerna för grundskolan en mycket kraftig framskrivning av filmens och filmskapandets roll i skolan. Filmens och medias roll stärktes överlag, men framför allt i ämnena svenska, bild och samhällskunskap. Med de reviderade kursplanerna för grundskolan blev det ytterligare angeläget att rikta uppmärksamheten mot film och media.

10.2 Film- och mediepedagogik i skolan - en seminarie-serie

Projektet Kultur för Lust och Lärande bedömde det angeläget att få en överblick av möjligheterna till kompetensutveckling för lärare. Kontakter

⁹ <http://kulturfonstret.skolverket.se>

Dnr2001:112,
2002:1048

togs med högskolornas regionala pedagogiska resurscentrum (RUC) och de resurscentrum för film och video som stöds av Svenska filminstitutet. Under åren 1999 och 2000 genomfördes 2 nationella och 9 regionala seminarier kring film och media. Syftet var att stimulera regionala nätverk och få till stånd diskussioner om hur man bäst skulle möta behoven från kommuner och skolor om kompetensutveckling. med regionala resurscentrum kring film och media och RUC. Utvärderingarna från seminarierna visade stora regionala olikheter, att förutsättningarna att bedriva en god film - och medieundervisning var mycket olika över landet och att det fanns stora behov både vad gäller teknisk utrustning, kompetens och medvetenhet hos lärare och skolledare och tillgång till fortbildning. Seminarserien, som arrangerades i samråd med Svenska filminstitutet, Utbildningsradion, Högskoleverket och andra aktörer var avsedd som en startpunkt för utveckling av nätverk. Seminarierna utgick från en bred kunskapssyn där elevens hela utveckling stod i fokus. Viktigt var att film och media ingick i skolans totala utvecklingsuppdrag. Seminarserien bars upp av en rad mycket framstående utbildnings- och mediaexperter. Både Mats Ekholm och Åse Kleveland, verkställande direktör för Svenska filminstitutet medverkade personligen vid flera av seminarierna.

I en sammanfattande rapport redogörs för seminarierna (bilaga 6). Rapporten med de större föreläsningarna finns också på Kulturfönstret, Skoldatanätet.

10.3 Stödmaterial "Film för lust och Lärande"

Ett av de behov som redovisats vid seminarierna om film och media var att det saknades information om filmens och medias roll i skolan. Skolverket inledde därför ett samarbete med Filminstitutet för att ta fram en informationsskrift om filmens plats i undervisningen, om kursplanernas innehåll och om var lärare och skolledare kan hämta stöd och inspiration för arbetet med film i skolan. Skriften "Film för Lust och Lärande" blev klar i februari 2001 och har tryckts i 36 000 ex (bilaga 7). Skriften har också översatts till engelska "Film for joyful Learning".¹⁰

10.4 Samverkan med Svenska filminstitutet

De satsningar som inleddes av Skolverket med seminarieserien och stöd till byggande av nätverk år 1999 har nu fortsatt med hjälp av medel från Utbildningsdepartementet. Sammanlagt har två miljoner kronor ställts till förfogande för att Filminstitutet i samverkan med Skolverket ska driva ett utvecklingsarbete utifrån lokala önskemål och för att öka kompetensen om film och media i skolorna tillsammans med regionala resurscentrum för film och video och regionala pedagogiska resurscentrum.

¹⁰ Film för Lust och lärande" finns att beställa på Liber Distribution, beställningsnummer 00:594. Den finns också att tillgå på Kulturfönstret, liksom den engelska översättningen.

Dnr2001:112,
2002:1048

11. Särskild satsning på kulturarv och museipedagogik

11.1 Kulturarv

I samarbetet mellan olika myndigheter har frågan om kulturarv lyfts fram och problematiserats. I januari 2000 bildades en arbetsgrupp med representanter från Skolverket, Statens Kulturråd, Statens Historiska Museum, Riksarkivet, Nordiska Museet, Riksutställningar, Arkitekturmuseet samt Riksantikvarieämbetet. Arbetsgruppen har gått igenom olika definitioner av begreppet kulturarv och diskuterat hur kulturarvet behandlas i förskolans och skolans läroplaner och kursplaner i olika ämnen. Den förändrade kunskapssyn som ligger till grund för mål- och styrdokumentet har behandlats. Skolans respektive kulturinstitutionernas kunskapssyn i relation till varandra har diskuterats.

Samarbetet resulterade i att Kulturarv inrättades som särskilt tema i Kulturfönstret. I en artikel i *Reform i rörelse* har Lena M Olsson, Skolverket, redogjort för hur kulturarvsbegreppet framträder i skolans måldokument.¹¹

11.2. Museipedagogik

Skolverket deltar i genomförandet av ett regeringsuppdrag om museipedagogiska utvecklingsprojekt. Uppdraget genomförs av Växjö universitet i samverkan med Kulturrådet och Skolverket med hjälp av medel från Utbildningsdepartementet avsedda för Kultur i skolan. En delrapport "Att uppleva historia" har kommit i mars 2002. Slutrapport kommer i mars 2003. Projektet är en studie om den pedagogiska utveckling som sker i kontakter mellan museer och skolor kring det som kan kallas upplevelsepedagogik. Tidsresor, rollspel och deltagande i historiska rekonstruktioner är några av de metoder som används för att fånga intresset hos nya generationer, med fokus på lust och lärande, empati och normutveckling, snarare än enbart objektiv kunskapsöverföring.

Syftet med projektet har varit att med tre huvudperspektiv belysa upplevelsepedagogikens variation, möjligheter och gränser. Det gäller organisatorisk form, lärandets innehåll samt utvecklingspotential. Studien skulle också ge underlag för att utarbeta en modell för museerna att själva utveckla sin historiedidaktiska verksamhet.

Arbetet har innehållit såväl teori som empiri. Man har diskuterat museer, upplevelser och lärande i generella termer utifrån tre konkreta fallstudier: Medeltidsveckan på Gotland, Fotevikens fornby utanför Malmö och Jamtli Historieland i Östersund. Fallstudierna har valts utifrån utgångspunkten att få med historiska upplevelser från skilda epoker; vikingatid i Foteviken, medeltid på Gotland och 1700-1900-tal på Jamtli. Vidare

¹¹ Skolverkets tidskrift *Reform i Rörelse* 2000: 2

Dnr2001:112,
2002:1048

representerar de tre verksamheterna olika miljöer – småstad, storstad, landsbygd – samt olika sociala grupper (handelsmän, bönder, adel etc). Också i andra avseenden kompletterar de tre exemplen varandra. Det gäller formen för resan i tiden, organisationen och syftet med verksamheten. Strävan har också varit att finna välutvecklade exempel som kan fungera som inspiration för andra.

Rapporten belyser mångsidigt det som sker när museer med hjälp av upplevelser och rollspel vill skapa nya förutsättningar för lärande. Av särskilt intresse för Skolverket är de pedagogiska resonemang som förts kring vad rollspelen kan ge för typ av kunskap om det förflutna. Några av de pedagogiska aspekter som kommit fram kan sammanfattas under rubrikerna *estetiken som närhet och distans, förförelsens makt, dialogens insikt och den historiska reflektionen*.

Presentation av projektets viktigaste slutsatser har också skett i en sammanfattande uppsats på engelska som presenterats vid The Second International Conference on Cultural Policy Research som hölls i Wellington på Nya Zeeland 23-26 januari 2002. Konferensen som samlar forskare och kulturverksamma från hela världen har som syfte att presentera och diskutera forskningsresultat inom ett brett spektrum av kulturområdet, alltifrån kulturpolitik till kulturpedagogik. Från Skolverket och projektet Kultur för Lust och Lärande deltog undervisningsrådet Martin Järnek och vidare deltog Peter Aronsson, professor i historia och projektledare från Växjö universitet.¹²

12. Kulturfrågor i mål- och styrdokument

Läroplanskommittén (1990 - 92) med uppgift att utarbeta förslag till nya läroplaner för samtliga skolformer utgick från en humanistisk grundsyn, där människans hela och harmoniska utveckling var utbildningens mål. Med utgångspunkt från läroplanskommitténs betänkande "Skola för Bildning" (SOU 1992:94) lyftes de estetiska aspekterna fram i läroplanerna. När kursplanerna för grundskolan utarbetades fick dessa aspekter inga större genomslag annat än i de ämnen där dessa utgör en del av ämnenas innehåll, som bild, musik och slöjd. Kulturarv förstärktes i de samhällsorienterande ämnena (so) och även andra ämnen förstärktes när det gäller estetiskt innehåll.

I programplanerna för gymnasieskolan infördes termen "ett vidgat språkbegrepp" som innebar att t.ex. bild, slöjd, musik, dans och drama har viktiga språkliga och kommunikativa sidor. Medie- och kulturuttryck sågs som alternativa språkformer.

Inför revideringen av kursplanerna för grundskolan år 2000 infördes estetiska dimensioner eller gestaltande uttryckssätt i så gott som alla ämnen. Ett vidgat språkbegrepp blev en utgångspunkt även för grundskolans kursplaner. Ett mycket tydligt exempel är områdena film och

¹² "Att uppleva historia". Rapport 2002:2 från Växjö universitet

Dnr2001:112,
2002:1048

media som införts och förstärkts i ämnena svenska, bild, musik, so och i mindre utsträckning även i andra ämnen. Det stora lyftet har varit filmens inträde i skolans kursplaner där upplevelsen av film i ämnet svenska jämförs med upplevelsen av film och teater. I de reviderade kursplanerna framträder också en starkare överbrygning mellan olika ämnen och därmed en vidgad ämnessyn. Ett exempel är kursplanen för musik där modern mediaforskning ligger till grund för en kultursyn som tar sin utgångspunkt i barnens och ungdomarnas liv.

Allmänt kan sägas att kultur och estetik har fått genomslag i skolans måldokument, men också att begreppen preciserats. I verksamhetsplanerna från Skolverkets kulturprojekt kan man se en utveckling från det mer allmänna begreppet "kultur i skolan" till att begrepp som "att utveckla estetiska arbetsformer" och "att förstärka kreativa lärmiljöer".

Fortfarande har inte tanken slagit rot ordentligt att kultur i skolan i betydelsen estetiska lärprocesser inte exklusivt är förbehållet de traditionellt benämnda estetiska ämnena. Ett tecken på detta är att de planerade seminarierna om slöjd och om teknik och kultur vid högskolekonferensen den 21 - 22 mars, måste utgå p.g.a. för få anmälningar. Ett exempel på nytänkande visar flera högskolor, bl.a. Musikhögskolan i Piteå och Luleå tekniska högskola, där professor Christer Wiklund initierat ett arbete kring teknik och estetiska lärprocesser.

Betygskriterier är betydelsefulla dokument för skolan. Det återstår att få dessa att stämma överens med kursplanerna när det gäller bedömningen av skapande verksamhet och estetiska lärprocesser. Här visar de nationella proven i svenska och svenska som andraspråk goda möjligheter att lyfta fram det vidgade språkbegreppet i ett bedömningssammanhang.

13. Kulturfönstret - IT som verktyg i ett pedagogiskt utvecklingsarbete

13.1 Bakgrund, syfte, organisation

Kulturfönstret inrättades som en webbplats på skoldatanätet för arbetet med kultur i skolan hösten 1998. Ansvaret låg på Skolverkets projekt Kultur och media, det projekt som senare bytte namn till Kultur för Lust och Lärande. Tanken var att använda IT som ett verktyg i ett konkret pedagogiskt utvecklingsarbete. Utgångspunkten var således inte informationsteknologin i sig. Det pedagogiska syftet med Kulturfönstret var att stödja och stimulera förskolans och skolans personal att arbeta med kultur i förskola och skola. Ambitionen var att möta pedagogers behov i undervisningssituationen. Material och tjänster skulle kunna användas direkt eller indirekt i arbetet. Det skulle också vara ett forum för att få visa upp verksamheter från skola och barnomsorg där skapande verksamheter och estetiska lärprocesser var ett inslag i den vardagliga verksamheten.

Dnr2001:112,
2002:1048

När Skolverket och Kulturrådet fick i uppdrag av regeringen att samordna nationella insatser för kultur i skolan erbjöds Kulturrådet att ansluta sig till Kulturfönstret som sedan dess lanserats som en gemensam webbplats för Skolverket och Kulturrådet. Tanken var att Kulturrådet skulle bidra med länkar till kulturinstitutioner och andra aktörer som kunde vara en resurs för skolan. Kulturrådet och Skolverket skulle bidra med likvärdiga resurser och arbetsinsatser till Kulturfönstret. Kulturfönstret skulle erbjuda goda exempel, stöd till kompetensutveckling, rapporter från konferenser och länkar till andra webbplatser som skulle vara användbara i arbetet med Kultur i skolan.

Arbetet organiserades så att en styrgrupp bildades med projektledarna från de två myndigheterna, samt en webbredaktör från vardera myndigheten. Från år 1999 beslöts om en ansvarsfördelning mellan Skolverket och Kulturrådet, som innebar att ekonomi och arbetsinsatser skulle vara likvärdiga från myndigheterna. Styrgruppen lade fast en policy och tog upp redaktionella frågor m.m. Det operationella ansvaret lades på Skolverket som avsatte en heltidstjänst. Kulturrådet hade ingen särskilt avdelad tjänst för arbetet.

Det första året från hösten 1998 var ett orienterings- och kartläggningsår. Syftet med Kulturfönstret, målgrupper och uppläggning av Kulturfönstret utkristalliserades.

Under år 1999 arbetade projektet med att utveckla Kulturfönstret så att det skulle ta in andra myndigheters och organisationers kulturlänkar. Det gällde olika kulturmyndigheter, men också sådana som Utbildningsradion och Ungdomsstyrelsen. Kulturfönstret invigdes på Bok & biblioteksmässan den 22-25 oktober 1998. Under hösten 1998 presenterades Kulturfönstret på Links98, en internationell konferens om IT och lärande.

13.2 Målgrupper för Kulturfönstret

Kulturfönstret skulle utgöra en resurs för verksamma såväl inom barnomsorg och skola som inom kulturlivet. Kulturfönstret, liksom hela satsningen Kultur i skolan, vände sig inte specifikt till lärare i de estetiska ämnena. Målgrupper var alla lärare inom förskola och skola, skolledare och utbildningsanordnare och andra som professionellt arbetade med skolutveckling. När Kulturrådet kom till som samverkanspartner utvidgades målgruppen till att omfatta även kulturinstitutioner och pedagoger inom kultursektorn.

Att etablera en webbplats hos målgruppen tar ofta lång tid. Kulturfönstret har marknadsförts genom foldrar, på mässor och via informationskanaler som finns tillgängliga i Skolverket. Detta har gett tydliga resultat i besöksstatistiken som ökat kraftigt det senaste halvåret. Varje dag exponeras ca 600 sidor på Kulturfönstret vilket kan översättas till att drygt 150 personer besöker webbplatsen dagligen.

Dnr2001:112,
2002:1048

13.3 Kulturfönstrets plats på Skoldatanätet

Kulturfönstret inrättades som en så kallad temaplats på Skoldatanätet och har sitt fokus på kultur, kreativitet och estetiska lärprocesser. På Skoldatanätet finns också temaplatsen Multimediabyrån som är en resurs för att lära och skapa med multimedia och har ett regeringsuppdrag att stödja lärares kompetensuppbyggnad i att använda IT som verktyg för lärande. Multimediabyrån och Kulturfönstret har vissa beröringspunkter genom att båda webbplatserna lyfter fram praktiska exempel på hur skolor jobbar. De kan sägas komplettera varandra genom att Kulturfönstret uppmuntrar, inspirerar och ger stöd för att arbeta kreativt i skolan medan Multimediabyrån tillhandahåller praktiska verktyg för kreativa arbetssätt i skolan.

Ett stort arbete har lagts ner på att utveckla Kulturfönstret till ett redskap för stöd till utvecklingsarbete med Kultur. Under hand har det visat sig att många frågor som belyses i Kulturfönstret ingår även i andra Skolverksprojekt. Kulturfönstret har t.ex. beröringspunkter med Tema Modersmål. Det är en temaplats på Skoldatanätet med syfte att vara ett stöd för modersmålsundervisning och har sitt fokus på språk och kommunikation. Kulturfönstret kan fungera som ett komplement genom att lyfta fram olika gruppers traditioner och kulturer.

13.4 Webbplatsens struktur

Kulturfönstret kan beskrivas som en fyllig länksamling där varje länk är beskriven med en kort text. Webbplatsen uppdateras kontinuerligt med nya länkar, och varje länk är kvalitetsgranskad. Kulturfönstret består av tre delar, Temarummen, Det öppna fönstret, och Kunskapsbanken. Webbplatsen länkar till läromedel och andra pedagogiska resurser som finns tillgängliga på nätet. Kulturfönstret erbjuder stöd för kompetensutveckling och innehåller också föreläsningar och seminarierapporter. Kulturfönstret är en informationskanal på nationell nivå som sprider information om konferenser, seminarier, rapporter och aktuell forskning inom området Kultur i skola.

Temarum

Kulturfönstret rymmer för närvarande (juni 2002) sju olika teman:

Läs & skriv

Film & media

Arkitektur & miljö

Kulturarv

Musik & dans

Drama & teater

Bild, form & design

Dnr2001:112,
2002:1048

Under dessa teman finns länkar till skolor som arbetar med skapande uttryckssätt och till läromedel och andra pedagogiska resurser. Här finns också länkar till museer, arkiv, teatrar, bibliotek och andra kulturinstitutioner som har någon skolverksamhet och informerar om den på sin webbplats. Slutligen hittar besökaren här också relevanta rapporter, föreläsningar, artiklar, litteraturtips och information om kompetensutveckling.

Det öppna fönstret

De öppna fönstren samlar samma typ av länkar som finns i temarummen men är indelade efter region eller ort. Ungefär tre gånger per termin byts innehåller i det öppna fönstret då det slås upp mot en ny region eller ort. De ”gamla” fönstren samlas i ett arkiv som finns tillgängligt på webbplatsen.

Kunskapsbanken

Här finns länkar till och information om artiklar, litteratur, lärarhandledningar, aktuell forskning med mera. I ett kalendarium presenteras konferenser, seminarier och fortbildningar inom området kultur och estetiska läroprocesser. I Kunskapsbanken hittar man också tips på olika nyhetsbrev som man kan prenumerera på för att hålla sig à jour inom olika områden.

Aktuellt

På Kulturfönstrets förstasida finns en spalt med notiser som presenterar nyheter inom Kulturfönstrets område. Aktuellttjänsten är integrerad med Skoldatanätet vilket innebär att notiserna även publiceras på Skoldatanätets förstasida under rubriken *Kultur*.

13.5 Information och marknadsföring

Kulturfönstret har presenterats via informationsfoldrar samt på bland annat mässor, konferenser, nationella symposier och ITis-utbildningar. För att informera om nyheter på webbplatsen har Skolverkets egna informationskanaler - Skoldatanätets nyhetsbrev *Pekaren*, tidskriften *Klassrum Direkt* samt Anette Holmqvists digitala Fredagsbrev - använts flitigt.

I januari 2000 producerades ett informationsblad om Kulturfönstret. Detta delades ut vid ITis-utbildningar. Under sommaren 2000 togs en folder för Kulturfönstret fram. Foldern hade en upplaga på 20 000 ex. Sommaren 2001 producerades en ny folder som tryckts i 15 000 ex. Båda foldrarna har delats ut på bland annat mässor, konferenser, nationella symposier och vid ITis-utbildningar.

Skoldatanätets tidning *Klassrum Direkt* gav under våren 2001 ut ett temanummer om Kreativt lärande. En stor del av innehållet utgick från Kulturfönstret och presenterade flera projekt från webbplatsen.

Kulturfönstret nämns i foldern *Kultur för Lust och Lärande* - vad kan centrala myndigheter och organisationer på kulturområdet erbjuda

Dnr2001:112,
2002:1048

förskolan och skolan? Foldern var klar till Bok- och biblioteksmässan 2001.

Kulturfönstret presenterades vid skolmässan *Uppsala online* på Bolandsskolan 1999.

Två gånger har Kulturfönstret medverkat på Skolforum som hålls i Älvsjö vartannat år. År 1999 delade Kulturfönstret en monter med Skoldatanätet och KK-stiftelsen. Till montern inbjöds Arkitekturmuseum, Kalmar Länsmuseum, länsmuseernas och Nordiska museets projekt Framtidstro att medverka. Doktorand Ulla Lind berättade om bildsamlingen *Sveriges elever lyfter skoltaket*, som tagits in i Kulturfönstret. Gästerna i montern och de projekt som de presenterade fungerade som "levande länkar" till Kulturfönstret eftersom de ju också finns representerade på webbplatsen. År 2001 deltog Kulturfönstret på Lärarförbundets estetiska torg med miniseminarium, trycksaker och presentation av webbplatsen på datorer i montern. År 2000 fanns Kulturfönstret med på Skoldagarna i Malmö där man bjöd in seminarie-hållare och visade webbplatsen för mässbesökarna.

Under våren 2001 deltog Kulturfönstret vid e-scholas uppvisning i Gallerian i Stockholm city och marknadsfördes internt på Skolverket vid minimässan *Kolla Kulturen!*

Kulturfönstret har varit representerat med foldrar och demonstrationer på dator vid ett flertal konferenser. Detta har skett både vid de konferenser som Projektet Kultur för Lust och Lärande själva anordnat under perioden 2000 - 2002 och vid andra Skolverkskonferenser som *Skola - bibliotek* i Linköping våren 2002.

13.6 Utvärdering av Kulturfönstret

Hösten 2001 genomfördes en mindre utvärdering av Kulturfönstret, i form av en online-enkät som lades ut på webbplatsen. Syftet med enkäten var att få kännedom om vilka användarna är, hur ofta de använder Kulturfönstret och vilken nytta de har av Kulturfönstret. Enkäten bestod av fem frågor som användarna besvarade direkt på webbplatsen i ett elektroniskt frågeformulär. (Enkäter och svarsresultat. Bilaga 8). Under perioden som enkäten låg ute på Internet besvarades den av 113 personer.

Av de svarande uppgav 68% att de var anställda inom skolan. 48 % av de svarande uppgav att detta var första gången de besökte Kulturfönstret.

Majoriteten av de svarande uppgav att *exempel från skolor som arbetar kreativt* är den typ av material på webbplatsen som de har mest nytta av

51 % av de svarande uppgav att de hade utbyte av Kulturfönstret i sin verksamhet. (12 % hade stort utbyte och 27% hade något utbyte av webbplatsen i sitt arbete). Totalt ansåg 90% av de svarande att Kulturfönstret är en användbar webbplats.

Dnr2001:112,
2002:1048

Nästan 75% av besökarna på Kulturfönstret är från skolans värld. Endast 15 % uppger att de är anställda inom arkiv, bibliotek, museum eller annan kulturinstitution. Drygt hälften av de svarande besökte Kulturfönstret för första gången då de svarade på enkäten. Den sista frågan var en fritextfråga där de svarande fritt fick kommentera Kulturfönstret. Det är till exempel den här frågan som förstagångsbesökarna har svårt att besvara. 47 personer hade besvarat den öppna frågan. En övervägande majoritet var positiva i sina kommentarer. Flera av svaren uttryckte att Kulturfönstret är ”inspirerande”. Flera av förstagångsbesökarna skrev att de kommer att återvända till webbplatsen nu när de hittat dit.

14. Kunskapsinsamling

Som beskrivits i tidigare avsnitt har ett kunskaps- och erfarenhetsutbyte ägt rum vid samverkan mellan myndigheter, vid seminarier och konferenser. En ambition har varit att samla kunskaper om området estetiska läroprocesser och skapande verksamhet som ett led i att främja lärande. Forskare och verksamma vid universitet och högskolor har deltagit med föreläsningar och inlägg. Någon metodiskt upplagd kunskapsinsamling, t.ex. i form av en kunskapsöversikt, har inte kunnat genomföras inom projektets ram. Det har från målgrupperna framförts starka önskemål om forsknings- eller kunskapsöversikter.

15. Kunskapsspridning

15.1 Informationsmaterial

Skolverket och Kulturrådet har gett ut och kontinuerligt uppdaterat foldrar och annat informationsmaterial om både projektet i sin helhet och om Kulturfönstret. Foldrarna har haft stor spridning och varit mycket efterfrågade. (Bilaga 9. Informationsfoldrar).

15.2 Skolverkets informationskanaler

Den främsta källan för information och kunskapsspridning har varit *Kulturfönstret*. Projektet Kultur för lust och lärande beskrivs på Kulturfönstret som även lyfter fram projektets rapporter, skrifter och trycksaker. Under Skolverkets webbplats har projektet en egen del om kultur i barnomsorg och skola. Här finns en kort beskrivning av projektet och möjlighet att skriva ut och beställa projektets tryckta informationsmaterial. Här informeras också om konferenser och relevanta länkar. Skoldatanätet har använts för att annonsera vad som är nytt på Kulturfönstret. Dels via webbplatsen men också i Skoldatanätets nyhetsbrev *Pekaren*. Ett nummer av Skoldatanätets tidskrift *Klassrum direkt* har ägnats åt kreativt lärande med inspiration från Kulturfönstret.

Även Skolverkets reguljära informationskanaler har använts för information om Kultur i skolan. Konferenser och informationsmaterial har

Dnr2001:112,
2002:1048

fortlöpande annonserats i *Skolverkets Nyhetsbrev* som går ut till kommuner och skolor. Projektet har också presenterats i Skolverkets tidskrift *Reform i Rörelse* (1999:5). Information om Kultur för Lust och Lärande och främst då information om Kulturfönstret har delats ut i samband med ITiS-utbildningarna, där den blivit mycket uppskattad.

15.3 Konferenser, seminarier, mässor

Ett givet tillfälle för information och kunskapsspridning har varit konferenser, främst de som Skolverket och Kulturrådet arrangerat själva eller har varit medarrangörer till, men också vid konferenser dit projektet inbjudits att medverka.

Information har spridits genom personligt deltagande vid egna och andras seminarier och konferenser. Information har också spridits genom att respektive myndighet har skrivit om verksamheten .

Mässor har erbjudit goda tillfällen att komma i kontakt med målgrupperna och att sprida information. Kulturprojektet har i samverkan med andra projekt i Skolverket deltagit i ett antal mässor under projekt-tiden.

1999

Skolforum i Sollentuna.

Kultur för lust och lärande delade en stor monter med KK-stiftelsen och Skoldatanätet. Kulturfönstret visades på datorer och hade också inbjudna gäster som fungerade som ”levande länkar” till Kulturfönstret, bl.a. från Kalmar länsmuseum och Arkitekturmuseet.

2000

Bok- och biblioteksmässan i Göteborg

Tillsammans med en handfull skolverksprojekt hade Kultur för lust och lärande en monter på den 4 dagar långa Bok- och biblioteksmässan. Kultur för lust och lärande erbjöd två miniseminarier i montern, visade Kulturfönstret på datorer och delade ut foldrar, skrifter och rapporter.

Skoldagarna i Malmö

Tillsammans med bland annat Språkrum hade Kultur för lust och lärande en monter på Skoldagarna i Malmö, där också ett miniseminarium hölls. Projektens foldrar, rapporter och övriga trycksaker delades ut.

2001

Bok- och biblioteksmässan i Göteborg

I september deltog Kultur för lust och lärande på Bok- och biblioteksmässan i Göteborg. Projekten NOT, Språkrum, Värdegrund, Skoldatanätet och Tema Modersmål samt forskningsenheten delade en monter där de samlade projekten delade ut material, höll miniseminarier och svarade på frågor.

Skolforum i Älvsjö

Kultur för lust och lärande blev inbjudna av Lärarförbundet att medverka

Dnr2001:112,
2002:1048

på det Estetiska torget. Projektet hade tillsammans med Kulturrådet en liten monter på torget. Kulturfönstret presenterades vid ett seminarium på torgets scen. Skolverket hade också en monter vid sidan av torgverksamheten. Också där spreds projektets foldrar, rapporter och skrifter.

15.4 Information i nordiska/europeiska sammanhang

Styrelsen för nordiskt skolsamarbete (NSS) i Nordiska Ministerrådet beslutade 1998 att ett temanummer i tidskriften *Skolen i Norden* skulle handla om Kultur i skolan. Skolverkets och Kulturrådets arbete med Kultur för Lust och Lärande presenterades av Skolverkets projektledare som bidrag till detta temanummer. (*Skolen i Norden* 1999:2).

I ett europeiskt sammanhang presenterades arbetet med Kultur i skolan av projektledarna för Skolverket och Kulturrådet i Rotterdam i september 2001. Konferensen hette *Arts and Culture in Education* med underrubriken *A must or Amuse*. Den svenska hållningen med en strävan efter sammanlänkning av det kulturpolitiska och det utbildningspolitiska perspektivet uppmärksammades på konferensen. Projektledarna från Kulturrådet och Skolverket inledde ett seminarium med rubriken *Education policy perspectives - the increase in the range of cultural activities available and its effects on education policy*.

15.5 Information genom andra kanaler

Ett nära samarbete har byggts upp med Utbildningsradion. En stor satsning med namnet *Kultur för Lärande* (det dåvarande namnet för projektet Kultur för Lust och Lärande) genomfördes åren 2000 och 2001. Satsningen innehöll både radio- och TV-program samt programmaterial. TV- och radiosatsningen hade namnet *Alla sinnen tillåtna*. Utbildningsradions program har visats i samband med konferenser och seminarier.

Örebro kulturskola följde upp konferensen i Örebro med antologin *"Liv och lust, Örebro, kulturskolan och den skapande mångfalden"*. Skolverkets kulturprojekt fick möjlighet att presentera Skolverkets arbete i skriften.¹³

Projektet "Kultur för Lust och Lärande" har uppmärksammats även av tidskriften *Barn & Kultur*, bibliotekstjänsts tidskrift för barn- och skolbibliotek. Ett helt nummer (2002:1) hade som tema Kultur för lust och lärande. Projektet togs upp på ett positivt och ingående sätt och företrädare för Skolverket fick möjlighet att själva beskriva verksamheten. Det har även förekommit artiklar i dagspressen (både Dagens Nyheter och lokala tidningar i samband med konferenser).

Skolverkets och Kulturrådets satsning Kultur för Lust och Lärande har glädjande nog beskrivits även i publikationer utanför Skolverket. Ett färskt exempel är *Fotnoten* som i sitt nummer 7 juni 2002 har en artikel

¹³ Liv och Lust - Örebro, Kulturskolan och den skapande mångfalden, 2001

Dnr2001:112,
2002:1048

av Margareta Grahn, musiklärare och prefekt vid estetiska institutionen vid Linköpings universitet. Margareta Grahn berättar om konferensen den 21 - 22 mars 2002 *Att skapa och kunskapa i skolan* där hon själv ledde ett seminarium. Det går knappast att underskatta den betydelse sådan indirekt kunskapsförmedling har för kunskapsspridning och för att hålla frågeställningar levande.

Ett tecken på att Skolverkets och Kulturrådets arbete med att skapa legitimitet för kulturfrågor i skolan och skolfrågor i kulturlivet i viss mån lyckats är att anslaget "Kultur för lust och lärande" väckt anklang. En rad konferensanordnare har anammat titeln och använt den för egna konferenser. Lillåstrandsskolans ItiS-arbete om Povel Ramel gav dem utmärkelsen årets ItiS-arbetslag i Örebro län, med motiveringen att arbetet innehåller "en konkretisering av begreppet Kultur för Lust och Lärande".

16. Sammanfattande kommentarer

Det är Skolverkets ansvar att uppmärksamma utvecklingsbehov och aktivt främja lokal skolutveckling. Uppdraget att stärka och stimulera kultur i skolan ingår i Skolverkets myndighetsuppdrag och begreppet "Kultur i skolan" måste förstås ur ett skolutvecklingsperspektiv. Detta för med sig att "kultur i skolan" i första hand handlar om skapande verksamhet och estetiska lärprocesser, integrerade i skolans verksamhet. Detta är en naturlig del av skolans pedagogiska uppgift i syfte att öka möjligheterna att nå de övergripande målen. "Kultur i skolan" innebär också att eleverna ska bli delaktiga i kulturlivet, vilket förutsätter ett samarbete mellan skola och kulturliv.

Ett viktigt område där estetiska lärprocesser måste bevakas är utformningen av kvalitetssäkringsmått för att mäta skolans kvalitet. De kreativa och estetiska dimensionerna har bakats in i de kvalitetssäkringsmått som nu används i kommunerna. Användningen är dock frivillig och vi vet inte i hur hög utsträckning man försöker granska hur hög måluppfyllelsen är när det gäller kreativa och estetiska aspekter. Grunden för ett kvalitetssäkringsarbete, menar Skolverket, är lagd genom de läroplaner, kursplaner och programplaner som nu gäller. Det visar sig dock att betygskriterierna inte ännu fått med kreativa och estetiska aspekter i lika hög grad som läroplaner och kursplaner. Däremot visar utformningen av nationella prov att det är möjligt att bejaka många uttrycksätt och uttrycksformer vid bedömningen av elevernas kunskaper. Lärare bör här få möjligheter att öka sin kompetens.

En slutsats som projektet Kultur för Lust och Lärande kommit fram till är att det saknas en mer metodiskt upplagd forsknings- eller kunskapsöversikt över området kultur i skolan i betydelsen estetiska lärprocesser och en kreativ lärmiljö. Forskning om specifika konstformer eller kulturyttringar finns att tillgå, men forskning om estetiska lärprocesser och deras betydelse för lärandet är svårare att finna.

Dnr2001:112,
2002:1048

Samverkan med andra myndigheter, främst Kulturrådet, har ägnats stor uppmärksamhet i Skolverkets arbete. Denna samverkan bör fortsätta. Erfarenheter ska tas till vara och kontakter, både i form av nätverk och i kontakter med myndigheter och institutioner på nationell, regional och lokal nivå ska upprätthållas och om möjligt förstärkas. Kulturlivet kan utgöra en värdefull resurs för skolan, förutsatt att skolan inte betraktas som en arena för kulturlivet, och att såväl skola som kulturliv tar in kulturarbetet inte som ett avbrott i vardagen utan som en del i vardagsarbetet i barnomsorg och skola.

Kulturfönstret, den elektroniska webbplatsen på Skoldatanätet, är en stor satsning för Skolverket, i samråd med Kulturrådet. Kulturfönstret rymmer fler dimensioner än att samla och förmedla information om kultur i skolan. För att kunna medverka i Kulturfönstret krävs att skolan eller kulturinstitutionen har befintligt material på nätet. En effekt av detta är att skolor som vill vara med börjar dokumentera och presentera sina arbetssätt på nätet, vilket ofta visar sig ha flera vinster än att rent konkret kunna visa upp sig i Kulturfönstret.

Det har visat sig svårt att intressera andra myndigheter för att använda sig av Kulturfönstret som kanal för egen information. Under hösten 2002 kommer Kulturfönstret att drivas som webbplats för Skolverkets Avdelning för utvecklingsstöd i arbetet med att stödja arbetet på olika enheter med inriktning mot kulturfrågor och estetiska lärprocesser. Myndigheter inom kulturområdet, främst då Kulturrådet, kommer även fortsatt att inbjudas att delta i Kulturfönstret. En uppföljning av hur Kulturfönstret når sina målgrupper kommer att göras. Fortsatta informationsinsatser även i andra former är viktiga.

Det fortsatta arbetet med kultur i skolan i betydelsen estetiska lärprocesser och skapande verksamhet bör inlemmas i Skolverkets utvecklingsuppdrag. I utvecklingsdialogerna kan Skolverket verka för elevens rätt att utveckla alla sina språk. Det kan handla om nya och andra ingångar än de gängse t.ex. att spela, sjunga, rita, dansa eller dramatisera som kan stärka ett barns eller en ung människas självförtroende och verka förlösande på språkförmågan och lusten att läsa, skriva och räkna.

Arbetet förs då ut från att ha gällt ett specifikt projekt till att gälla Skolverkets hela arbete med skolutveckling. Det innebär också att frågan länkas till kursplaneutveckling, utvärdering, rektorsutbildning och kompetensutveckling för lärare etc. Frågan om kultur i skolan i betydelsen skapande verksamhet och estetiska lärprocesser länkas på så sätt också till andra läroplansövergripande frågor som hör till skolans uppdrag som skolans värdegrund, elevinflytande och demokratifrågor.

Kultur i skolan har tidigare ofta drivits i projektform med tillskott av särskilda medel och burits av eldsjälar. Projekt upphör. Eldsjälar kanske slutar. När extra medel tar slut mattas lusten och kraften att omforma vardagen. För att utveckling ska ge ett varaktigt resultat krävs ett långsiktigt tänkande och en uthållighet i arbetet med att finna nya

Dnr2001:112,
2002:1048

lösningar. Även om något startar som ett projekt måste detta, om det anses viktigt för elevens utbildning och skolans utveckling, ges stöd av politiker och skolledning och länkas in i ett reguljärt vardagsarbete.

En viktig uppgift för Skolverkets och Kulturrådets arbete med kultur i skolan har varit att stärka legitimiteten för att inlemma den kreativa dimensionen och de estetiska arbetsprocesserna som en del av lärandet, i alla ämnen och i all pedagogisk verksamhet i förskola och skola. En konsekvens av Skolverkets definition av vad begreppet kultur i skolan innebär för skolans del är att ordet "kultur" kan få stå tillbaka för begrepp som "estetiska lärprocesser" och "att skapa betingelser för en kreativ lärmiljö".

Begreppet "Kultur för Lust och Lärande" har stått som devis för både den gemensamma satsningen och för Skolverkets satsning. Glädjande är att detta begrepp tycks leva vidare och att det används i många olika sammanhang utanför Skolverket och Kulturrådet

17. Ekonomisk redovisning

Ekonomisk redovisning för medel utbetalade från utbildningsdepartementet enligt beslut 2000-12-14 (U 2000/4710/S) och 2002-03-07 (U2002/1038S).

Regeringen avsatte inför budgetåret 2001 en summa av 1 400 000 kronor till Skolverket för att Statens skolverk gemensamt med Statens kulturråd skulle anordna nationella konferenser och regionala seminarier i syfte att utveckla området kultur i skolan. Av tidigare tilldelade medel för nationella symposier har 123 000 kronor förts över till detta anslag. Ytterligare 300 000 kronor har tilldelats Skolverket för att tillsammans med Statens Kulturråd slutföra sitt uppdrag att informera och sprida erfarenheter från arbetet med kultur i skolan.

Medlen har använts till följande ändamål:

Nationella konferenser

1. Konferensen *Lära, Skapa, Överskrida* i Malmö 13-14 juni 2001. Konferensen genomfördes i samverkan med Malmö lärarhögskola. Kostnader för inbjudna föreläsare och seminarieledare, samt lokaler och administration.

400 000 kronor

2. *Att skapa och kunskapa i skolan - om kreativitet och estetiska lärprocesser* i Stockholm 21 - 22 mars 2002. Konferensen anordnades i samverkan med Högskoleverket och Pedagogkonventet.

Kostnader för planeringsarbete med arbetsgrupp från högskolor, konsultarvoden för konferensservice och utställningsverksamhet, arvoden och resor för föreläsare och seminarieledare, dokumentation av konferensen, lokaler och måltider, samt informationsåtgärder.

768 523 kronor

Dnr2001:112,
2002:1048

Regionala konferenser:

1. Konferensen *Kultur för Lust och Lärande - nya vägar till måluppfyllelse*. Visby 9 oktober 2001. Konferensen genomfördes i samverkan med Gotlands kommun.

Kostnader för inbjudna föreläsare och seminarieledare, informationsmaterial, lokaler och måltider.

100 000 kronor

2. Karlstad 29 - 30 januari 2002. Konferensen genomfördes i samverkan med Karlstad kommun och Region Värmland. Kostnader för föreläsare, utställningar, planering och administration samt dokumentation.

109 987 kronor

3. Stockholm 21 februari 2002. Konferensen genomfördes i samverkan med de kommuner som medverkar i fältenhetens i Stockholm utvecklingsdialoger. Konferensen är tänkt som ett led i dialogarbetet och planeras följas upp under hösten. Kostnader för administration och planering, föreläsare och seminarieledare, lokaler och måltider.

157 850 kronor

Totala kostnader

1 536 360 kronor

Resterande medel kommer att användas till slutförande av vissa påbörjade insatser. En redogörelse för dessa insatser kommer att lämnas i samband med Skolverkets förslag till fortsatta åtgärder för kultur i skolan (lämnas senast 25 augusti).

* Bilagor: budgetredovisning från respektive konferens

Dnr2001:112,
2002:1048**Bilagor:**

1. Redovisning av regeringsuppdrag till Statens kulturråd och Statens skolverk om samordning av insatser för att stödja utvecklingsarbetet med Kultur i skolan, (Rapport inlämnas av Statens kulturråd 15 augusti 2002)
2. Lind/Borhagen Perspektiv på Kultur för lust och lärande, Skolverket december 2000
3. Kultur för Lust och Lärande. En utvärdering av Skolverkets och Kulturrådets samverkansprojekt, Faugert&Co, Skolverket - Kulturrådet 2002
4. Inger M Andersson, Nätverk - en organisation för skolutveckling? En extern utvärdering av stöd till ett lokalt nätverksbyggande inom kulturområdet, Skolverket 2002
5. Nationella och regionala konferenser inom Kultur för Lust och Lärande, Skolverket 2002
6. Film- och mediepedagogik i skolan. Rapport från en seminarierie. Skolverket 2000
7. Film för Lust och Lärande. Skrift utgiven av Skolverket och Svenska filminstitutet, 2000
8. Utvärdering av Kulturfönstret. Enkäter och svarsresultat
9. Informationsfoldrar 1 - 4 från projektet Kultur för lust och lärande